

Таким чином, через низьку безпосередню контактність з різними етносами індивіди отримують відповідну інформацію тільки через ЗМК (так зване бачення інших народів «через об'єktiv»), що абсолютизує їхнє значення у створенні, розповсюдженні та підтримці певних етнорелігійних стереотипів. Важливим завданням у сфері соціальної взаємодії і масово-комунікаційної практики у цьому зв'язку має стати виявлення генетичних та соціально-технологічних витоків етнорелігійних стереотипів, особливо тих, що мають негативні індекси, та керування ними шляхом здійснення відповідних когнітивних процедур. Йдеться, перш за все, про ті етнічні ауто- та гетеростереотипи, генезис яких піддається ретроспективному огляду. Цим твердженням ми приєднуємось до думки О.Галенка, який пов'язує появу окремих етнічних автостереотипів не з архаїчною міфологією, а з більш пізніми, соціально усвідомлюваними процесами національної консолідації.³⁹⁸ Адже в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, які торкаються усіх шарів культури, особливо значущим стає самовизначення традиції.

Вміння побачити «Інших», зрозуміти їх мову є одним із істотних напрямків суспільної етики інформаційного майбуття. Саме тому гуманітарній експертизі мають бути піддані як цілеспрямована медіаполітика на рівні держави та окремих ЗМК, так і спосіб висвітлення етнорелігійної проблематики, обумовлений професійною некомпетентністю.

6. Інформаційна складова гуманітарної безпеки України в контексті світових ісламських процесів

Інформаційна цивілізація кардинально змінила коло комунікацій людини. Міжособистісна і групова комунікація поступилася в свій час комунікації організаційній, а тепер – вже домінує зовнішня комунікація. Її можливості, її вплив став не тільки глобальним, а й безмежним, точніше, вселенським. І усвідомлення цього стало сьогодні всезагальним. Ми, звичайно, розуміємо інформаційну цивілізацію як суспільство, в якому все більше робочого і вільного часу витрачається на виробництво та споживання інформації. Відтак церква і є, напевно, найдавнішою організацією, яка весь час свого існування займалася виробництвом і розповсюдженням інформації – переважно релігійної. Адже їй іманентні всі аспекти і можливості інформаційного суспільства. Тому в інформаційній цивілізації, котра формується, релігії, релігійним організаціям віднайдеться гідне місце.

Демократизація суспільства і лібералізація інформаційно-комунікативного простору України зробили його прозорим для функціонування організацій релігійного спрямування різної орієнтації. Дуже

³⁹⁸ Галенко О.І. Тягар стереотипів / О.І. Галенко [електронний ресурс]. — Режим доступу до тексту: www.cidct.org.ua/uk/publications/Panchuk/10.html.

вільно почувуються тут транснаціональні релігійні структури, які мають величезні ресурси, досвід, найсучасніші технічні засоби, в тому числі супутникове телебачення та Інтернет-мережі. І в українському Інтернет-просторі домінують церкви, що мають центри за кордоном. Відтак, можна зробити висновок, що в українському релігійному інформаційно-комунікативному просторі зовнішні комунікації багаторазово перевершують внутрішні. Держава, звісно, контролює у межах своїх можливостей і законодавства інформаційні потоки з-за кордону. Але релігійну інформацію контролювати, можливо, найважче за будь-яку іншу. Навіть за радянських часів єдина можлива інформація, несанкціонована державою і не контрольована КГБ, – то була релігійна.

У системі зовнішнього інформаційного впливу на релігійне інформаційно-комунікативне поле України все відчутніше проявляє себе ісламська складова. Проте механізм поширення інформації про іслам має суттєві відмінності від, скажімо, поширення інформації про християнство.

Відносна прозорість кордонів, особливо з країнами СНД, і нестерпний потяг мешканців Азії та Африки до багатого і комфортного життя в Європі призвели до швидкого зростання чисельності мусульман в Україні, в тому числі тих, хто перебуває тут нелегально. Як відмічає дослідник ісламських процесів в Україні М.Кирюшко, «невідома навіть точна кількість мусульман у країні. Існують лише уможливлені приблизні оцінки: від явно заниженої цифри, що складає біля 300 тисяч осіб, і до безгрунтовно завищеної в 2 млн. Складними, як і раніше, залишаються проблеми пошуку українськими мусульманами моделі свого життя в українському суспільстві, збереження своєї релігійної і культурної ідентичності в інорелігійному соціокультурному середовищі».³⁹⁹ Можна твердити, що на час проведення соціологічних досліджень «Мусульмани в сучасному українському суспільстві» (2004 р.), покликаних відобразити базові параметри мусульманської спільноти в сучасному українському суспільстві, частка мусульман в Україні складала приблизно 1-2% (але цей відсоток не лишається незмінним). Варто також відмітити, що переважна більшість, точніше 84,72 % опитаних мусульман, віднесли себе до глибоко віруючих.⁴⁰⁰

Абсолютна більшість (90,15 %) опитаних являються громадянами України. «За національною ознакою серед респондентів виявилось 61,29 % кримських татар, 10,67 % волзьких татар, 9,51 % українців, 7,13 % росіян, 2,89 % азербайджанців, 2,55 % арабів, 1,53 % лезгинів, 1,19 % дагестанців» тощо, 9,34% опитаних не забажали назвати свою національність. Характерно, що українці з вкупі з росіянами (16,64 %) складають другу за обсягом етнічну групу в українському ісламі після кримських татар. Відтак, можна висувати

³⁹⁹ Кирюшко Николай. Мусульмане в современном украинском обществе (Социологическое исследование). - Современное религиоведение. - Выпуск 100. - 11 мая 2005 года (рос.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.upelsinka.com>

⁴⁰⁰ Там само.

про частку в 10-13 % іноземців із дальнього зарубіжжя серед мусульман в Україні. А якщо до них додати представників інших народів колишнього СРСР (азербайджанців, лезгинів, дагестанців, чеченців та ін.), то цей відсоток сягне більше двадцяти.⁴⁰¹

Окремо слід вести мову про *«проблеми пошуку українськими мусульманами моделі свого життя в українському суспільстві, збереження своєї релігійної і культурної ідентичності в інорелігійному соціокультурному середовищі»*. Поява компактних поселень татар в Криму, переселення в Україну мусульман з ортодоксальних арабських країн створили певну напругу в їх взаємовідносинах із слов'янським християнським оточенням. Ісламська громада спирається на авторитет Корану в суспільному житті і, на відміну від християнської, має сильний імунітет щодо зовнішнього інформаційно-комунікативного впливу глобалізованої іудео-християнської цивілізації і сучасного секулярного суспільства.

Ієрархію своїх життєвих орієнтацій, ранг їх пріоритетності респонденти визначили наступним чином: те, що людина перш за все повинна турбуватися про свою сім'ю, вважають — 31,79 %, передусім мусить служити суспільству — 22,30 %, в першу чергу, має турбуватися про себе, про свої особисті інтереси — 22,10 %. Служіння державі на перше місце поставили 17,30 % респондентів. Думку про те, що особа передусім повинна служити Аллаху підтримали 11,21 % серед тих, хто відповів на питання анкети, 1,53 % вважали, що «служити потрібно релігії», а 6,96 % не відповіли на це питання.⁴⁰² Однак, потребує уточнення, якому саме суспільству прагнуть служити мусульмани України, і яку саме модель держави вони вибирають за взірць. І відповіді на ці питання, як правило, не співпадають з баченням інших громадян України.

Думки мусульман щодо розповсюдження ісламу в Україні мали таку палітру відповідей: 16,52 % респондентів вважають за необхідне поширювати знання про іслам через різні засоби масової інформації; 15,59 % відзначили необхідність для цього мечетей та ісламських культурних центрів; 15,21 % — недільних шкіл для дорослих і дітей; близьке за кількістю число опитаних вказали на підготовку ісламських кадрів (13,55 %) і об'єднання існуючих в країні духовних центрів мусульман з утворенням загальноукраїнського муфтіяту (10,43 %).⁴⁰³

Система джерел інформації сучасного віруючого мусульманина суттєво відрізняється від звичної для інших релігійних громад України. Ще більш різноманітними і орієнтованими на різнобарвні ідеологічні зовнішні канали інформації є інтереси невіруючої людини. А їх, за даними різних досліджень в Україні, від 40 до 50 відсотків.

Також було з'ясовано, що 27 % респондентів не заперечують проти насильницьких дій до немусульман, а 8,15 % опитаних мусульман взагалі допускають можливість застосування сили і здійснення терористичних актів.

⁴⁰¹ Там само.

⁴⁰² Там само.

⁴⁰³ Там саме.

Події останнього десятиліття засвідчили – достатньо декілька десятків терористів, щоб зруйнувати суспільний спокій у великій країні. Хоча, будемо об'єктивні – невідомо, яку б відповідь на таке саме питання дали православні або греко-католицькі віряни.

Дослідження показало, що майже третина мусульман орієнтується в особистому політичному виборі на думку своєї релігійної громади (30,05 %). І цей відсоток є істотно вищим, у порівнянні з відповідним показником щодо християнських громад. Визначальний вплив телебачення, радіо, преси відмітили 16,98 %, а визначальний вплив близьких, родичів, знайомих, друзів – 11,71 % респондентів. Для глибоко віруючої людини послідовно релігійний характер мають такі судження: «Живу під впливом віри в Аллаха і Його правоти всюди і у всьому».

На загал ґрунтовне вивчення соціологічного матеріалу дозволило досліднику М.Кирюшко зробити такий висновок: пріоритетними для опитаних мусульман України є стосунки з мусульманськими країнами, віросповідна спільність виявляється переважаючою цінністю для значної частини віруючих.⁴⁰⁴

І тут варто знов повернутися до питання про вплив інформаційних потоків на свідомість, поведінку, комунікації мусульман в умовах складних глобальних трансформацій. Нещодавно, знаний і авторитетний політичний аналітик З.Бжезинський, оцінюючи наслідки таких трансформацій, зазначав: «Світ змінюється. Домінування Заходу, яке тривало 500 років, закінчується. В останні 50 років Азія, Африка і Південна Америка стали політично свідомими. У Китаї відбулися великі зміни, подібне очікує на Індію, Індонезію, Бразилію. Настане нова ера». На його думку, за межами Європи домінує фрустрація, невдоволення, відчуття несправедливості: «Європа і Америка за основу свого історичного дискурсу взяли демократію, свободу і прогрес. На інших континентах ідентичність спирається на пам'ять про колоніалізм, неволю і розплату».⁴⁰⁵ Мусульмани (в тому числі і в Україні) якраз і є тими представниками *інших континентів*, чия ідентичність *стирається на пам'ять про колоніалізм, неволю і розплату*. Для татар Криму надто пам'ятним є і примусове переселення в Середню Азію.

Існуючі релігії, багато у чому пов'язані з традиційними суспільними інститутами, традиційними цінностями и традиційним світоглядом в цілому, втягуючись разом із ними у вир світових трансформацій, безумовно, вимушені реагувати на процеси глобалізації. Перед ними постають «важкі» питання: «Що відбудеться з релігійними організаціями в епоху глобалізації?», «Як трансформується сама релігія в глобалізованому світі?», «Чи може релігія впливати на напрям глобалізаційних процесів, на характер їх протікання?», «Як процеси міграції, що притаманні глобальній цивілізації, вплинуть на взаємостосунки релігій?».

⁴⁰⁴ Там само.

⁴⁰⁵ Бжезинский, Збигнев. У России нет выбора, кроме дружбы с Западом / Збигнев Бжезинский // «Дело», 6 червня, 2010 року.

Іслам створив свій варіант глобалізації. Він протиставив американському розповсюдженню демократії і вільного ринку, проникненню, товарів і американізованої культури, іноземних банків і транс-національних корпорацій – динамічне поширення ісламського способу життя, завдяки міграції мусульман на територію християнських країн, закоріненню мусульманських діаспор на територіях, облаштованих немусульманами.⁴⁰⁶

Водночас, аналіз ісламського віровчення та практики його поширення показує, що певні ознаки глобалізму були іманентні ісламу ще від часів його зародження. Ця релігійна система, з її найбільш суворим і доведеним до абсолюту монотеїзмом, беззастережно спрямована до активного глобального розповсюдження. В ідею єдиної умми, підпорядкованої і ввіреної волі Єдиного Бога вже закладено прагнення охопити увесь світ своїм впливом, «вмуровано» глобалістику. Проте, на відміну від християнських місіонерів, що їздять по світу, закликаючи автохтонне населення до Христової віри, іслам розповсюджується на перших етапах екстенсивним шляхом – майже виключно за допомогою міграції мусульманського населення з ісламських країн в інші ойкумени. І вже потім вступає в силу другий етап – розповсюдження ісламської релігійної інформації із новостворених спільнот всередині тієї або іншої країни.

Демографічні зміни в умовах глобалізації стають надзвичайно потужним глобальним чинником, призводячи до трансформації цілих геоконфесійних просторів. Зміни чисельності населення в бік зростання або зменшення, зсуви напрямків міграційних потоків, диспропорції в еміграції та імміграції – все це тягне за собою суттєві зміни в полі релігійних комунікацій. (Достатньо приїхати в українське село одній сім'ї або навіть одній людині з Пакистану чи Сирії, Нігерії чи Судану, щоб комунікаційний простір в цьому населеному пункті помітно трансформувався, – що вже казати про глобальні міграційні переміщення соціальних груп поміж державних і цивілізаційних кордонів). Проблема полягає в тому, що зміни в чисельності населення, масові переміщення економічних біженців із Індії, Пакистану, Афганістану, Китаю, В'єтнаму тощо, арабських та африканських країн в бік забезпеченої Європи, викликають суттєві трансформації в існуючому полі етноконфесійних комунікацій в Україні. Навіть повідомлення ЗМІ про затримання нелегалів із Азії на кордоні в Закарпатті викликає, частіше за все, хвилі негативних емоцій в усьому комунікаційному просторі не тільки України, але й країн ЄС.

Але кількісні і якісні зміни народонаселення обумовлені не тільки міграційними потоками, але й процесами природного демографічного приросту та скорочення. Зокрема, зниження народжуваності відчули практично всі країни Східної Європи. Так, в Україні, смертність (16 осіб) перевищує народжуваність (10 осіб), формуючи від'ємний показник «мінус 6 осіб на 1000 населення». Аналогічний показник в Болгарії (-6), гірше – в Латвії

⁴⁰⁶ Для описання цього процесу можна використати такий термін, як «трансгресія». Так, підняття рівня Чорного моря або трансгресія поступово підмиває береги і «ковтає» територію суходолу.

(-7), прикра ситуація у Грузії (-4), Росії (-4), Білорусі (-4), Естонії (-4), Литві (-3). Мають демографічні проблеми Чехія (-2), Румунія (-1), Словенія (-1), Німеччина (-1), Італія (-1). Відсутній (нульовий) приріст населення спостерігається в Австрії, Греції, Іспанії, Польщі. В усіх інших країнах світу народжуваність вище смертності населення.⁴⁰⁷ Симптоматично, що всі країни, страждаючі на депопуляцію, знаходяться саме в Європі, в християнському ареалі розселення.

Натомість, у колишніх радянських республіках, де домінує іслам, ситуація принципово інша – тут спостерігається демографічний «бум». Так, в Азербайджані показник природного приросту населення становить (+9), у Киргизії (+17), в Узбекистані (+18), у Туркменістані (+19), у Таджикистані (+24), у Казахстані (+7). Великий приріст населення, до речі, властивий і такій європейській країні з ісламським населенням, як Албанія (+13). Прикметно, що і наші ісламські сусіди також динамічно нарощують свій людський потенціал. В Туреччині приріст населення складає 12 осіб на одну тисячу населення, в Ірані (+13) осіб, в Іраці (+28).⁴⁰⁸

Ці відносні прирости легше сприймаються в історичній ретроспективі. 40 років тому в Україні проживало 43,523 млн. осіб, в Туреччині – 30,256; в Ірані – 22,138; в Єгипті – 27,303; в Нігерії – 35,055; на Філіппінах – 30,227; в Мексиці – 38,416 млн. осіб.⁴⁰⁹ Натомість, у 2001 р. в Україні проживало лише 48,416 млн. осіб, а в Туреччині вже – 67,309; в Ірані – 66,623; в Єгипті – 70,712; в Нігерії – 129,935; на Філіппінах – 84,526; в Мексиці – 103,400 млн. осіб.⁴¹⁰

Як бачимо, релігійний чинник безпосередньо корелює, а подекуди є визначальним у демографічній ситуації відповідних країн. Іудео-християнська цивілізація в демографічному відношенні суттєво програє ісламській, а також індо-буддійській і буддо-конфуціанській.

Причин того, що найменш конкурентоздатним виявився східно-християнський субареал – багато. Це і вплив техногенних факторів індустріалізації і урбанізації, і шок суспільної свідомості від процесу розпаду СРСР, і затяжна системна криза, яка відкинула пострадянські республіки на десятиліття назад, і масове збідніння населення, і високий рівень захворюваності, що позначився на репродуктивності, і ряд чинників суб'єктивного порядку (небажання створювати сім'ї і народжувати дітей через зневіру у майбутнє, есхатологізм, а також депресії, тривожність, різні фобії тощо).

Втім, глобалізація не тільки змінює світову географічну й кількісну конфігурацію релігій, трансформуючи демографічні процеси. Вона впливає на

⁴⁰⁷ Див.: Дахно І.І., Тимофієв С.М. Країни світу. Енциклопедичний довідник / І.І. Дахно, С.М. Тимофієв. – К.: МАПА, 2005.

⁴⁰⁸ Там само.

⁴⁰⁹ Див.: Атлас мира. Справочно-статистические сведения. – М.: ГУГК, 1964. – С. 1-5.

⁴¹⁰ Див.: Дахно І.І., Тимофієв С.М. Країни світу. Енциклопедичний довідник / І.І. Дахно, С.М. Тимофієв. – К.: МАПА, 2005.

самий спосіб буття, онтологічні підвалини релігій (причому тих релігій, в межах яких колись була виплекана сама ідея глобального). Саме це стимулювало усвідомлення глобалізації як комплексного, а не суто економічного явища, як те здебільшого вважали до кінця 90-х рр. ХХ ст.

До найістотніших рис «глобалізації релігійності» віднесемо надання ціннісно-культурним, світоглядним релігійним феноменам ознак економічних, ринкових, фінансових, інформаційно-транслятивних процесів. Йдеться, перш за все, про формування певного *глобального ринку релігій*, своєрідного релігійного глобал-маркету, який все виразніше діє за принципами вільної пропозиції і вільного вибору, взірцями ліберальної економіки. Показово, що для ісламського середовища не характерний такий процес конкурентного змагання і пропозиції релігії як товару. Проте, від інформаційного потенціалу мас-медіа ісламські організації не відмовляються, шукаючи шляхи до сердець віруючих.

Так, бажаючи прийняти іслам зможуть зробити це в Інтернеті. Скажімо, відвідувач сайту «Іслам.ру», який пройде за посиланням «Як прийняти іслам», дізнається, що для цього достатньо вимовити слова головного свідчення – *шахади* – на арабській або російській мові: «Я знаю, вірю всім серцем і підтверджую на словах, що нема божества, крім Єдиного Творця – Аллаха, і я знаю, вірю всім серцем і підтверджую на словах, що Мухаммад – останній посланник Аллаха». Потім можна ввести своє ім'я і натиснути кнопку «Приймаю іслам». Далі – відкриється сторінка з поздоровленням, побажаннями і обіцянкою редакції засвідчити в Судний день, що новонавернений був істинно віруючим.⁴¹¹

Ще й таку ідеологічно-інформаційно-контрольну функцію в Інтернеті узяли на себе послідовники ісламу. В мережі Інтернет з'явився вірус «Yusufali-A», який виступає у ролі віртуальної поліції моралі. Ця програмка, що заражає комп'ютер, сканує Інтернет-вікна користувача, знаходить посилання на порно-сайти, згортає вікно і виводить певне послання з Корану.⁴¹²

Ісламські релігійно-політичні організації, насамперед ті, що орієнтовані на екстремістські дії, планують активно використовувати мережеві відео-сервіси, і насамперед YouTube, для своїх цілей. Американська організація SITE Intelligence Group, яка займається моніторингом діяльності потенційних терористів, повідомила, що на мусульманських Інтернет-форумах з'являються повідомлення, присвячені тому, яким чином можна перетворити «західні іграшки» на дієвий засіб пропаганди. Так, один із учасників форуму дав ілюстровану крок за кроком інструкцію з розміщення відео на YouTube й порекомендував ознайомити «хрестоносців» з відеокадрами, в яких йдеться про їх військові невдачі та втрати серед мирних жителів.

⁴¹¹ Теперь в Рунете можно и принять ислам и отречься от него // РЕЛИГИЯ и СМИ. - 01 декабря, 2006. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.religare.ru.

⁴¹² Благодаря вирусу любители порнографии в сети теперь будут читать отрывки из Корана // Религия и СМИ. - 7.09.2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?s=260003063 &mid=6516825/>.

Екстремісти, у тому числі ісламістського типу, здавна користуються Інтернетом для спілкування з однодумцями і пропаганди, проте, як відмічає SITE Intelligence Group, це – перший випадок, коли майбутніх бойовиків спрямовують до YouTube, описуючи ресурс як самий простий та дружній. «Ім'ям Аллаха закликаю вас, – резюмує активіст, – як тільки ви прочитаєте це повідомлення, почніть розміщати відео на YouTube, а YouTube-ролики – на всіх можливих форумах».⁴¹³

Важливим фактором інформаційної безпеки сьогодні є аналіз ісламістських сайтів. Американський аналітик Антитерористичного центру при військовій академії США в Вест-Пойнті Уільям Маккант на основі такого аналізу описав типові методики вербування терористів і визначив роль в цьому деяких сайтів. За його висновками, ісламістські сайти, до яких досить легко отримати доступ, можуть щезати і з'являтися, проте п'ять з них функціонують постійно і використовуються передусім для підвищення морального духу спільноти ісламістів. Разом з тим, стежачи за інформацією на ісламістських сайтах, як вважає Маккант, можна визначити потенційний напрям атаки екстремістів (так, наприклад, перед терактом біля будівлі посольства Данії в Ісламабаді в червні 2008 р. на сайтах спостерігався черговий сплеск анти-дательського психозу, у зв'язку з повторною публікацією карикатур на пророка Мухаммеда в провідних газетах королівства в лютому 2008 р.).⁴¹⁴

Важливим проявом глобалізації є *екстериторіальність глобалізованої релігії*. «Релігія в епоху глобалізації все менше прив'язана до тієї чи іншої території. Можна сказати, що вона функціонує понад традиційними конфесійними, політичними, культурними і цивілізаційними кордонами. Сучасна глобалізована релігія екстериторіальна. Це забезпечується технічними можливостями електронних ЗМІ і Інтернету, свободою міграції. Релігія відривається від історичних коренів, стає все більш *транснаціональною, трансетнічною*».⁴¹⁵

В цьому зв'язку варто вказати ще одну ознаку сучасного ліберального ринку релігій. Йдеться про побудову релігійних організацій за *мережевим* або *кластерним* принципом (за аналогією з «мережевими» моделями в економіці і громадянському суспільстві). Ці моделі церков відрізняються від традиційної ієрархічної будови з єдиним центром і структуруються у вигляді мережі фактично автономних громад, із рухомими зв'язками і гнучкою системою

⁴¹³ Исламисты учатся использовать один из сетевых видеосервисов. 04 декабря 2008. По материалам: Институт религии и политики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.i-r-p.ru/>

⁴¹⁴ Американский аналитик сделал анализ исламистских сайтов. [Электронный ресурс] 10 сентября 2008. – Режим доступа: http://www.religare.ru/2_57665.html. // За матеріалами: Интерфакс-религия. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.i-r-p.ru/>

⁴¹⁵ Агаджанян Александр. Эпоха портативной веры. Религии отрываются от исторических корней и вступают в свободную конкуренцию / Александр Агаджанян // НГ-Религии, 05 апреля, 2006. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.religion.ng.ru/>.

авторитету і співвідпорядкування. Такі громади (кластери) при нагоді швидко відділяються одна від одної і легко перетинають кордони старих політичних, культурних і конфесійних юрисдикцій. Наочний приклад – харизматичні протестантські церкви, деякі буддистські або індуїстські «мережеві» організації; подібні взірці демонструють й ісламські течії та організації. Не маючи певного релігійного центру, релігійно-національні осередки діють автономно, але готові до кореляції й координації дій. З'єднання подібних кластерів формує єдиний ісламський простір.

Нині ціла шерега ЗМІ вдається до частого обговорення питання: чи має ісламська ідентичність іммігрантів відношення до їх протиправних виступів у західних країнах? «На мій погляд, - зазначає знаний російський релігієзнавець М.Мчедлов, - безумовно. Не спроможні ж були натовпи малоосвіченої молоді керуватися, наприклад, діалектикою Гегеля (як колись освічена частина революційної марксистської молоді) чи положеннями екзистенційної філософії Сартра (як ліва європейська молодь, що бунтувала в середині ХХ ст.)?» Вони користувались тією доступною їм формою ідеології, зокрема релігійною, котра традиційно визначає етику поведінки, стереотипи спілкування, ціннісні орієнтації. Однак релігійні гасла, що легко маніпулюють натовпом, зовсім не виражають сутності ісламу, який має значний потенціал для обґрунтування зваженої поміркованої позиції.⁴¹⁶

Відтак в міграційній політиці країн, що знаходяться у вирі інформаційних комунікацій, постають важливі і нагальні проблемні питання. Чи готова країна, що приймає іммігрантів, не поступатися своєю ідентичністю і врахувати їхню культурно-релігійну ідентичність? В свою чергу, чи готові іммігранти на тих саме принципах налагоджувати довірливі сусідські відносини з мешканцями тієї країни, в яку вони приїхали? Дійсність свідчить про наявність складних проблем з обох боків. Недостатнє знання особливостей інших релігій і культур, нерозуміння суті значимих для їх послідовників цінностей – причина глибоких образ, а також додатковий привід для фундаменталістських і екстремістських сил. Без урахування цих особливостей неможливе толерантне співіснування.

«Проте неможливість інтеграції як якогось "змішування" культур і релігій не означає, - наголошує М.Мчедлов, - що цивілізації, які побудовані на різних релігійних матрицях, не чинять одна на одну позитивного, збагачуючого на взаєм впливу. Найгіршим злом для людства буде, якщо на зміну ідеологічним протиборствам часів холодної війни придуть зіткнення між носіями різних релігійних, культурних і етнічних ідентичностей».⁴¹⁷

⁴¹⁶ Мчедлов М. Великое переселение религий / М. Мчедлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.religare.ru/article28063.htm/>

⁴¹⁷ Там само.